

УДК 371.15:373.29:378.22:372.4
DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.68-2.47>

О. П. Цюняк

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

РЕАЛІЗАЦІЯ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлюються особливості професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності на основі акмеологічного підходу. Зазначено, що нині активно розробляються практико-орієнтовані акмеологічні технології, орієнтовані на професійну підготовку особистості. Виявлено, що акмеологічний підхід впливає на особистісно-професійне становлення суб'єктів педагогічної освіти та їхню взаємодію. Водночас він постає як стратегічний орієнтир, який спрямовує педагогічний процес на акмеологічну (творчо-вершинну, самоактуалізаційну, самореалізаційну) якість особистісного та професійного становлення людини, тобто на досягнення нею вершин у фізичному, духовно-моральному й професійному розвитку. Розкрито сутність акмеологічного підходу, який орієнтує освітній процес на цілісний і стійкий розвиток майбутніх фахівців із новим інтегративним способом креативного мислення, сформованими здатностями самореалізації та адаптації в сучасному світі.

Провідна ідея дослідження означеної проблеми базується на положенні про те, що магістранти повинні не лише брати активну участь у процесі сприйняття та засвоєння знань, а й бути спроможними застосувати вивчене на практиці, бути конкурентоспроможними, вміти спланувати власний навчальний процес таким чином, щоб на кожному занятті досягати «мікроакме». «Мікроакме» у професійній підготовці майбутніх фахівців має стати тією важливою метою, яка задає напрям на використання інновацій та енергетизує їхню діяльність.

Згідно з акмеологічними позиціями професійна підготовка магістрантів орієнтована на найвищі їхні професійні досягнення, професійне самовдосконалення та професійну готовність до інноваційної діяльності. Під час дослідження було виявлено, що реалізація акмеологічного підходу забезпечить посилення мотивації, стимулювання творчого потенціалу майбутніх фахівців, виявлення й використання особистих ресурсів для досягнення успіху в майбутній інноваційній діяльності за допомогою формування акмеологічної спрямованості особистості.

Ключові слова: акмеологія, акмеологічний підхід, професійна підготовка, інноваційна діяльність, майбутні маістри початкової освіти.

Постановка проблеми. В умовах реформування вищої освіти найважливіше значення має підвищення її якості. Очевидною стає необхідність оперативного інтенсивного засвоєння фахівцями різних видів діяльності. Це зумовлює пошук і реалізацію нових наукових підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців освітнього рівня «Магістр», зміст якої має бути спрямований насамперед на формування особистості, готової ефективно діяти в постійно змінюваних соціально-економічних умовах, активно впливати на професійну дійсність. Особливо актуальним це є для підготовки педагогів, зокрема майбутніх магістрів початкової освіти, які повинні постійно проявляти креативність, професійну мобільність, здібність до невинного професійного саморозвитку та самовдосконалення, оскільки педагогічні завдання завжди нестандартні й поліфункціональні, а від ефективності їх вирішення залежить майбутнє суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем акмеології та акмеологічного підходу присвятили свої наукові розвідки Б. Акімова, А. Бодальов, Н. Вишнякова, Ю. Гагін, Г. Данилова, А. Деркач, О. Дубасенюк, В. Зазикін, Н. Кузьміна, В. Максимова, С. Пожарський, М. Поташник, В. Панасюк та інші. Питання формування підприємницької компетентності досліджують Т. Матвеева, Г. Назаренко, В. Майковська, Г. Матукова, Ю. Білова, Н. Балик, Н. Морзе. Аспекти підготовки майбутніх учителів до формування підприємницької компетентності учнів розкриваються в роботах Л. Гончаренко, Г. Ковтун, М. Янцура та інших.

Мета статті полягає у дослідженні впливу акмеологічного підходу на професійну підготовку майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Наукові розвідки доводять, що сьогодні активно розробляються

практико-орієнтовані акмеологічні технології, орієнтовані на професійну підготовку особистості. Варто зазначити, що акмеологічний підхід впливає на особистісно-професійне становлення суб'єктів педагогічної освіти та їхню взаємодію. Водночас він постає як стратегічний орієнтир, який спрямовує педагогічний процес на акмеологічну (творчо-вершинну, самоактуалізаційну, самореалізаційну) якість особистісного та професійного становлення людини, тобто на досягнення нею вершин у фізичному, духовно-моральному й професійному розвитку.

Термін «акмеологія» був введений у науковий обіг М. Рибніковим (1928 р.). Теоретико-методологічний фундамент акмеології як науки був створений психологами, які розвивали концептуальні ідеї Б. Ананьєва щодо розв'язання проблем розвитку цілісної людини, здатної досягати максимальних вершин у своєму індивідуальному, особистісному та суб'єктно-діяльнісному розвитку і реалізуватися як активній особистості та професіоналу. Важливими є ідеї про цінність людського життя, його унікальність, здатність людини до творчості та самовдосконалення. Так, «акме» (від грецьк. – «вища точка, вершина») розглядається як феномен людської природи, вершина зрілості, багатовимірною характеристикою стану особистості.

Загалом акмеологія успішно вирішує завдання досягнення вершин майстерності та професіоналізму засобами навчання та формуючого впливу на особистість, сприяє формуванню ціннісного ставлення до самовдосконалення й саморозвитку. Внутрішніми умовами досягнення професійного акме є мотивація, активність, цілеспрямованість, здатність мобілізувати професійні можливості, сконцентруватися на меті, прагнення до збереження і примноження своїх досягнень. Зовнішніми умовами вияву акме в професійному розвитку є сприятливе середовище, яке спонукає особистість до розкриття її справжніх професійних можливостей, а також наявність подій, які можуть стати поштовхом до кульмінацій у професійному розвитку.

На сучасному етапі найбільш розробленими є напрями акмеології, пов'язані з дослідженням особистісно-професійного розвитку особистості:

– *філософський* (І. Зязюн, В. Кремень та інші), який будується на парадигмі розвитку людської психіки у філогенетичному, онтологічному та гносеологічному аспектах;

– *психологічний* (Г. Балл, І. Бех, В. Семиченко, В. Рибалка та інші), спрямований на розвиток ідей щодо духовності професіонала як засобу досягнення вершин власного життєвого шляху; психологічних механізмів, шляхів і способів особистісно орієнтованого виховання й самовиховання духовних і професійно важливих якостей цілісної особистості, зокрема у творчій діяльності в процесі професійного становлення;

– *педагогічний* (В. Вакуленко, Н. Гузій, О. Пехота, Г. Штомпель та інші), підпорядкований досягненню вершин педагогічного професіоналізму різнорічними засобами стимулювання особистісного та фахового розвитку.

Розрізняють професіоналізм діяльності та професіоналізм особистості. Перший є якісною характеристикою суб'єкта праці, яка віддзеркалює розвиток професійної компетентності, адекватних їй професійних умінь і навичок, акмеологічних інваріантів професіоналізму, готовності до використання сучасних алгоритмів і способів розв'язання професійних задач. Як якісна характеристика суб'єкта праці другий (професіоналізм особистості) безпосередньо пов'язаний із розвитком здібностей, професійно важливих і особистісно-ділових якостей, акмеологічних інваріантів професіоналізму, мотиваційною сферою і ціннісними орієнтаціями, рефлексивною організацією й рефлексивною культурою, інноваційним і творчим потенціалом фахівця.

Основними аспектами означеного підходу є віковий, освітній, професійний. У контексті цього дослідження важливими є освітній і професійний, спрямовані на підвищення рівня професійної готовності майбутніх магістрів до інноваційної діяльності та формування їхньої інноваційної компетентності.

Наукові розвідки доводять, що акмеологічний підхід конкретизує ідею гуманізації освіти, засади сучасної ідеології виховання у закладах вищої освіти, спрямовані на досягнення подвійної мети: підготовку до майбутньої

професійної діяльності та морально-духовне виховання особистості студента, що формує його духовний світ. У «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки» зазначено про необхідність проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства й держави, що забезпечує виховання людини інноваційного типу мислення та культури [4].

Аналіз результатів теоретичних досліджень з означеної проблеми уможливорює спрогнозувати їх продуктивність у системі професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності. Так, інноваційну та акмеологічну діяльність поєднує їх гуманістична спрямованість на створення умов для самореалізації особистості, розкриття її природних задатків, забезпечення свободи цілепокладання та творчості. Окрім того, інноваційна діяльність є умовою розвитку майбутнього фахівця, оскільки саме в процесі такої діяльності формуються професійно важливі якості майбутнього педагога, усвідомлюються її результати як суб'єктно прийнятні цінності. Провідним, смислоутворювальним мотивом інноваційної діяльності є мотив саморозвитку й самоактуалізації –

прагнення до самовдосконалення та реалізації свого потенціалу як особистості й професіонала.

Зважаючи на такий контекст, слід зазначити, що магістранти повинні не лише брати активну участь у процесі сприйняття та засвоєння знань, а й бути спроможними застосувати вивчене на практиці, бути конкурентоспроможними, вміти спланувати власний навчальний процес таким чином, щоб на кожному занятті досягати «мікроакме», наближаючись до кінцевої мети навчання. Розкриваючи зміст процесу досягнення магістрантами навчальних «мікроакме», автор зазначає, що одним із важливих мотивів є мотив ціннісно-емоційного ставлення до процесу опанування основ професії. «Мікроакме» у професійній підготовці майбутніх фахівців має стати важливою метою, яка задає напрям та енергетизує їхню діяльність. Саме емоційно-ціннісний складник «мікроакме», який складається з інтересу до професійної діяльності, позитивного емоційного тону, задоволеності вибором професії тощо, є спрямованим вектором на досягнення окреслених вершин у професійній інноваційній діяльності.

Акмеологічний підхід стимулює майбутніх фахівців до обдумування стратегій щодо планування діяльності з учнями, врахування труднощів у власному професійному становленні шляхом рефлексії і самокорекції професійної діяльності, оволодіння прийомами самоосвіти. Акмеологічні технології спрямовані на створення таких умов, які забезпечували б розвиток незалежного творчого мислення і уяви, інтелектуальної ініціативи, емпатії, здатності прийняття самостійних рішень.

Можна зробити висновок, що в аспекті акмеологічних поглядів професійна готовність майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності забезпечується стимулюванням досягнення акме, формуванням інноваційної компетентності, педагогічної майстерності та професіоналізму, що визначається високим рівнем професійних та особистісних якостей, які виступають рушієм саморозвитку особистості. Їхня професійна майстерність відображається у володінні сучасними технологіями, компетентностями, інноваційними алгоритмами і способами вирішення ситуацій.

Розвинена професійна майстерність і творча професійна діяльність дозволяють створити модель акмепрофесіонала, який здійснює інноваційну діяльність із високою продуктивністю; володіє інноваційним мисленням, здатністю вміло реалізовувати себе в умовах постійно змінюваного життя; вміє відчувати себе соціально-значимою особистістю; професійно мобільний; здатний до саморозвитку і самовдосконалення упродовж життя. Гнучкі вміння й навички набуваються в процесі діяльності, проявляються у вигляді єдиної сис-

теми узагальнюючих і спеціальних знань і вмінь, поєднуються з уміннями творчо, нестандартно й ефективно вирішувати професійні завдання.

Варто згадати про те, що педагогічним інструментарієм викладачів у ЗВО слугують акмеологічні методи навчання: прогнозування; «Мозковий штурм»; «Сократів діалог»; «Займи позицію»; метод аналізу і діагностики ситуації; метод проєктів; метод конкретних ситуацій або кейс-метод; робота в малих групах; тренінги індивідуальні та групові, коментування; оцінка (або самооцінка) дій учасників та інші.

Одним із важливих методів в акмеологічних технологіях є рефлексія, тобто усвідомлення студентом способів досягнення власних «мікроакме», виявлення освітніх здобутків. Так, студент спочатку конструює «мікроакме», які слід досягнути аби оволодіти знаннями, вміннями, навичками у конкретній дисципліні. Для цього йому пропонується реальний об'єкт (проблемна ситуація, подія, матеріал для конструювання тощо), але не готові знання про нього. Формами освітньої рефлексії є усне обговорення студентом змін свого освітнього інтересу, особистої активності, глибини пізнання, продуктивності, самовдосконалення, саморозвитку, самореалізації. Тому автор вважає, що застосування акмеологічного підходу у професійній підготовці сприятиме усвідомленню майбутніми магістрами початкової освіти особистісного сенсу, необхідності досягнення найвищого фахового рівня, формуванню інноваційної компетентності, професіоналізму, готовності до інноваційної діяльності, значущості професійного саморозвитку та самовдосконалення.

Висновки і пропозиції. Можна зробити висновок, що особливістю акмеологічного підходу у системі професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності є його спрямованість на самовдосконалення особистості в освітньому середовищі, саморозвиток і просування майбутнього випускника від однієї вершини професійного, духовно-морального та фізичного розвитку до іншої.

Реалізація акмеологічного підходу в сучасну професійно-педагогічну освіту забезпечить посилення професійної мотивації майбутніх фахівців, стимулювання їхнього творчого потенціалу, виявлення й використання особистих ресурсів для досягнення успіху в професійній діяльності за допомогою формування акмеологічної спрямованості особистості

Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі автор вбачає у визначенні критеріїв і рівнів сформованості компонентів акмеологічної компетентності майбутніх педагогів у процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології.

Список використаної літератури:

1. Дубасенюк О.А. Акмеологічний підхід як стратегічний орієнтир особистісно-орієнтованої педагогічної освіти // Проблеми освіти : збірник наукових праць. Вип. 84. Житомир-Київ, 2015. С. 25–30.
  2. Зязюн І.А. Педагогічна майстерність : монографія. Київ : Вища школа, 2004. 422 с.
  3. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2009. 520 с.
  4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/11/nsro_1221.pdf.
  5. Пальчевський С.С. Акмеологія : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Київ : Кондор, 2008. 398 с.
  6. Рибалко Л.С. Методолого-теоретичні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя (акмеологічний аспект) : монографія Запоріжжя : ЗДМУ, 2007. 443 с.
-

Tsiuniak O. Acmeological approach implementation in the professional preparation of future masters of elementary education to innovative activities

The peculiarities of professional preparation of future masters of elementary education to innovative activities based on acmeological approach are highlighted in the article. It is noted that today practically oriented acmeological technologies are being developed, focused on the professional training of the individual. It has been identified that the acmeological approach influences the personal and professional formation of the subjects of pedagogical education and their interaction. At the same time, it becomes as a strategic guideline that directs the pedagogical process to the acmeological (creative-vertex, self-actualization, self-realization) quality of a person's and professional formation, that is, to the achievement of its peaks in physical, spiritual-moral and professional development. The essence of acmeological approach, which focuses the educational process on the holistic and sustainable development of future specialists with a new integrative way of creative thinking, formed by the abilities of self-realization and adaptation in the modern world is revealed.

The leading idea behind the study of this problem is based on the proposition that undergraduates should not only be actively involved in the process of perception and assimilation of knowledge, but also be able to apply what has been learned in practice, be competitive, be able to plan their own educational process so that to achieve "microacme" at each class.

Microacme in the professional training of future professionals should become an important goal that sets the direction for the use of innovations and energizes their activities. According to acmeological positions, the training of undergraduates is focused on their highest professional achievements, professional self-improvement and professional readiness for innovation. It was identified during the study that implementing the acmeological approach will enhance motivation, stimulate creativity of future professionals, define and use personal resources to succeed in future innovation through the formation of acmeological personality.

Key words: *acmeology, acmeological approach, vocational training, innovative activity, future masters of elementary education.*